

"ושלוש אמות קומתו" והרי י' אמות היה גבוה? אלא, פירוש כוונת הכתוב "שלוש אמות" דהיינו משפת סובב ולמעלה⁽³²⁾ שהסובב נמצא במזבח בגובה ו' אמות, וממנו עד הקרנות שלוש אמות גובה, ואמה אחת גובה הקרנות, נמצא מזבח גבוה לרבי יוסי עשר אמות.

ורבי יהודה דסבירא ליה דגובה המזבח היה שלוש אמות ותו לא דדברים ככתבן, כי גמיר גזירה שוה "רבווע-רבווע" ברחבה של מקום המערכה על גבי המזבח הוא דגמיר לה.

ומקשינן: ולרבי יהודה דסבירא ליה דגובה מזבח שלוש אמות וגובה הקלעים חמש אמות, קשה דסוף סוף הא קא מיתחזי כהן דכשעומד הכהן שגובהו ג' אמות שכן היא מידת אדם בינוני שגובהו ג' אמות על גבי המזבח שגובהו ג' אמות נראה ראשו של הכהן לכל העם מבחוץ, והרי רבי יהודה דחה את דברי רבי יוסי שגובה מזבח עשר

בידו וכל העם רואים אותו מבחוץ⁽³⁰⁾ שהיה המזבח גבוה חמש אמות יותר מהקלעים.

אמר לו רבי יוסי: והלא כבר נאמר "ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב" וילפינן מה משכן צריך שיהיו הקלעים המקיפים אותו גובה עשר אמות, אף מזבח צריך להיות מוקף קלעים עשר אמות גובה⁽³¹⁾, ואומר: "קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף" ליד השער, וסבירא ליה לרבי יוסי שהכונה בפסוק זה שגובה הקלעים בצד המזרחי של החצר היה ט"ו אמות, וסובר גם כן שהוא הדין בכל החצר גובה הקלעים חמש עשרה אמה, ומה תלמוד לומר בכתוב האמור בקלעים: "וקומה חמש אמות" והרי גובה הקלעים היה חמש עשרה אמות? אלא, פירוש כוונת הכתוב "חמש אמות" דהיינו משפת מזבח ולמעלה, שגובה המזבח י' אמות ועוד חמש אמות מעליו גובה קלעי החצר, נמצא גובהן חמש עשרה אמה, ומה תלמוד לומר בכתוב האמור בגובה המזבח

מפרשים את הפסוק "קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף" שהכונה גם לגובהן של הקלעים ו' אמות ולא רק לרוחבן כפשוטו של מקרא, ואם כן "קומה חמש אמות" זה משפת מזבח ולמעלה.

32. המשך חכמה [סוף תרומה] מבאר שמסובב ולמעלה יש לו דין בפני עצמו של מקום המערכה, וכמו שלמדנו בבביתא לעיל [נד א] "והוא מקום המערכה", ונפקא מינה שכל מקום המערכה צריך להיות רבוע, וכמו שכתבו התוס' שם, עכ"ד, ויעיין מה שהבאנו שם מהגרי"ז לבאר דעת הרמב"ם, שכל הג' אמות של מקום המערכה יש להם דין בפני עצמו שמעכב בצורת המזבח.

30. המקדש דוד [טז ה] מוכיח מכאן שהאוויר שמעל מחיצות העזרה קדוש גם כן בקדושת עזרה, ומשום כך הקשה רבי יהודה רק מצד שהעם רואין אותו, ולא מצד שיהיו הקדשים שבידו נפסלים ביוצא, וכמו שהוכיחו התוס' בשבועות [יז א] שאויר שבין המחיצות נתקדש, שאם לא כן יהיו כל הקדשים נפסלים ביוצא, עיי"ש.

31. החק נתן מבאר שכמו שהמשכן היה מוקף ביריעות של י' אמות, שהרי זה היה גובה המשכן, אף המזבח יהיה מוקף בקלעים של גובה י' אמות, ומשום כך הוצאנו את הפסוק "וקומה חמש אמות" מפשוטו, ושוב אנו

דמפרש דמזבח של שלמה היה קטן ולכן הוצרך לקדש גם את הרצפה להקטרה, קשה מאי "קטן" דקאמר הכתוב אמזבח הנחושת, והרי מזבח האבנים של שלמה היה קטן.

ומשנינן: **הכי קאמר** קרא שקידש שלמה את רצפת העזרה כי **מזבח האבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחושת קטן הוה**, וכיון שעמד מזבח האבנים במקום מזבח הנחושת, לכך קראו הכתוב הכא "מזבח הנחושת".

במאי פליגי רבי יוסי ורבי יהודה דנחלקו בגזירה שוה ד"רבווע רבווע" דרבי יוסי גמר ממזבח הפנימי, ורבי יהודה גמר ממזבח של בית שני האמור ביחזקאל? **מר** רבי יהודה **סבר דנין** מזבח העומד בחוץ ממזבח העומד בחוץ, **ואין דנין** למילף בגזירה שוה מזבח העומד בחוץ ממזבח הזהב העומד בפנים, **ומר** רבי יוסי **סבר דנין** למילף בגזירה שוה **כלי מכלי** מזבח הנחושת ממזבח הזהב דשניהם הם כלים, **ואין דנין** למילף מזבח החיצון שהוא כלי⁽³⁴⁾ ממזבח האבנים של

אמות מהאי טעמא דאפשר כהן עומד וכל העם רואים אותו מבחוץ.

ומשנינן: **נחי דכהן מיתחזי** מכל מקום כיון דעבודה דבידו לא מיתחזי לכל העם העומדים בחוץ, לא קפדינן.

ומקשינן: **בשלמא** לרבי יהודה דסבירא ליה דרצפת העזרה נתקדשה **היינו דכתיב** בקרא "ביום ההוא קידש וגו'", את תוך החצר, **אלא לרבי יוסי** דסבירא ליה דלא קידש שלמה את רצפת העזרה, אם כן קשה מאי קאמר קרא "קידש".

ומשנינן: פירוש הכתוב קידש את החצר לשם עזרה להעמיד בה מזבח אבנים⁽³³⁾.

ומקשינן: **בשלמא** לרבי יוסי דאמר מזבח של שלמה היה גדול ושל משה היה קטן **היינו דכתיב** "כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן", דמשום הכי גזו שלמה את מזבח הנחושת לפי שהיה קטן, **אלא לרבי יהודה**

בית לה', כמו שמפורש בפסוקים בסוף שמואל ב, וכמו שהביא הרמב"ם [בית הבחירה א ג], אבל עדיין לא נתקדש המקום בפועל עד ימי שלמה.

34. רש"י [שמות כה ט] מפרש את הפסוק "וכן תעשו", לענין שכאשר תעשו אחד מן כלי המשכן האמורים שם בבית עולמים, תעשוהו גם כן בתבנית הזאת הנאמרת שם בפרשה, והקשה הרמב"ן שם הרי מזבח שעשה שלמה אינו כתבנית המזבח שעשה משה, וכמו שמפורש בסוגיין לעיל, ותירץ האבן האזל [בית הבחירה א ו] שמזבח שעשה שלמה הלא מבואר כאן שהיה בנין ולא כלי, וכל מה שנאמר שם הוא רק

33. הנה רש"י ותוס' לעיל [כד א] כתבו שאף על פי ששלמה בנה בית המקדש, מכל מקום דוד קידשה קודם לכן, ולכאורה הלא כאן מבואר ששלמה קידשה ביום ההוא כדכתיב בקרא, וכתבו האחרונים שאמנם דוד קידשה בקדושת עזרה, אבל שלמה קידשה לענין הקטרה, כלומר שלרבי יהודה קידש כל הרצפה להקטיר שם, ולרבי יוסי קידש את רצפת מקום המזבח להעמיד בה מזבח כלשון רש"י כאן.

אולם בדברי הרמב"ם [בית הבחירה ו יד] מבואר ששלמה קידש, והרדב"ז שם הוקשה לו מהא דלעיל [כד], עיי"ש מה שתירץ.

ובחידושי רי"ז הלוי [פא א] מבאר שבימי דוד נבחר מקום המקדש עפ"י נביא להיות שם

בית שני שהוא בנין⁽³⁵⁾.

אמר רבא: מודה רבי יהודה דסבירא ליה דרצפת העזרה נתקדשה להקטר חלבים, שאין כן הדין בדמים שזריקתן היא על המזבח דווקא⁽³⁶⁾.

דתניא: רבי יהודה אומר בזמן שחיטת קרבנות הפסח כוס אחד היה ממלא מדם התערובות של פסחים הרבה שנשפכו על הרצפה ונתערבו, ושופכו הכהן על גבי מזבח כדי שאם ישפך דמו של אחת מהן

מקרבנות הפסח ולא נזרק מדמו על המזבח כלל כדינו נמצא זה שזרק את דמו בכוס התערובות, שהרי יש בילה בדבר לח, וכל הדמים מעורבים בכוס זה, מכשירו שהתקיימה בו זריקה. ומכאן מוכח דרבי יהודה סבר דזריקה אינה יכולה ליעשות על רצפת העזרה, ומפרש: ואי סלקא דעתך סבר רבי יהודה כולה רצפת עזרה מיקדשא נמי לזריקה, הא כשנשפך הדם לארץ גם בלא שנזרק על גבי המזבח איתעבידא ליה מצוותיה דזריקה, ואם כן אין שום צורך לזרוק שוב על המזבח מהקרבת שנשפך דמו

בכלים, ולכן באמת לא הזכיר שם רש"י אלא שולחן מנורה כיוור ומכונות, וכן תירץ גם כן בחידושי ר"ז הלוי [פרשת תצוה] ועיי"ש עוד מזה.

והחתם סופר [יו"ד רלן] מיישב קושית הרמב"ן שהכתוב "וכן תעשו" הנאמר לדורות חוזר על תחילת הפסוק, כלומר "ככל אשר אני מראה אותך" כן תעשו לדורות ע"פ מה שאומר לך ע"י הנביאים בכל פעם כשתבנו לי מקדש, ובזה יישב גם כן הקושיא שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר, והלא במקדש ראשון שינו מהמשכן ע"פ דוד ושמואל, ובמקדש שני גם כן שינו מהראשון ע"פ חגי זכריה ומלאכי, וכן בבנין השלישי ע"פ יחזקאל, ולפי מה שכתב מיושב, שמלכתחילה נאמר בתורה שדבר זה יהיה מסור ע"פ הנביאים לדורות.

אבל האור החיים שם כתב שקושיא מעיקרא ליתא, משום שמבואר לקמן שמדות אורך ורוחב המזבח אינם מעכבים, ואם כן נמצא שגם משה היה יכול לעשות מזבח של כ"ח או ל"ב אמות, וכל מה שנאמר בפסוק "וכן תעשו" הוא רק על דברים המעכבים ככבש ויסוד.

35. בטעמא דקרא [פ' תשא] רומז לפרש שיש

בזה נפקא מינה לענין קידוש פסולין שאם עלו לא ירדו, שלעיל [כו ב] אמרינן שמזבח הקטרת מאחר שהוא כלי שרת ונמשח, משום כך הוא מקדש פסולין אע"ג שאינם ראויים לו, מה שאין כן מזבח החיצון שהוא בנין אבנים ולא נמשח אין מקדש אלא הראויין לו, להוציא קטרת, ואם כן מזבח הנחשת שעשה משה הוא כלי שרת ונמשח הרי הוא מקדש אפילו קטרת שאינה ראויה לו.

36. התוס' הקשו איך היה סלקא דעתך שרבי יהודה מכשיר רצפת העזרה לזריקה, והלא צריך במזבח קרן וכבש ויסוד וריבוע לעכב, ותמה הקרן אורה על קושיתם, שהרי כתבו התוס' לעיל [נט ב] שגם לרבי יהודה שמכשיר כל רצפת העזרה מכל מקום צריך שהמזבח יהיה עומד במקומו, ואם כן העיכוב של כל התנאים האלו הוא במזבח עצמו, ומאחר שישנם במזבח שוב כל הרצפה כשירה אפילו לדמים, והעולת שלמה מפרש שהתוס' נתכונו להקשות שהרי צריך בזריקה ליתן כנגד היסוד, וכן בחטאת צריך ליתן בקרנות, וכל אלו אינם שייכים ברצפה, והחזו"א תירץ קושיא זו, שעדיין היה בזה משום זריקה שלא במקומו שלמדנו לעיל [כו ב] שנתכפרו

על הרצפה⁽³⁷⁾, אלא מוכח דזריקה טעונה שתיעשה על המזבח דווקא.

ודחינן: ודלמא ליכא מהכא סייעתא לרבא דלעולם מצינן למימר דרבי יהודה סבירא ליה דרצפת עזרה נתקדשה גם לזריקת דמים, וההיא דקרבנות פסח דמצריך שימלא כוס אחד מדם התערובות ולא סגי במה שכבר הגיע הדם לארץ משום דקסבר שפיכה מוכח האדם בעיניו⁽³⁸⁾, וחיישינן דלמא קרבן אחד נשפך דמו בשעת השחיטה, ולא נעשתה בו עבודת הזריקה כדינה.

ושוב דחינן: אם כן דהא דבעינן שימלא כוס

משום דבעינן שפיכה מכח האדם היה סגי שנשקליה לדם אחר שממלא הכוס ונשפך ליה לדם על הרצפה אדוכתייה⁽³⁹⁾, ומדהצריך רבי יהודה שיהא שופכו על גבי מזבח דווקא מוכח כרבא דלזריקת דמים לא נתקדשה הרצפה.

ודחינן: ודלמא אין ראייה מההיא ברייתא לרבא, דאין הכי נמי דגם בדמים אפשר דמודי רבי יהודה, והא דמצריך על גבי המזבח משום דבעינן מצוה מן המובהר, ועל גבי המזבח הוי מובהר טפי מעל הרצפה.

הבעלים.

כפרה, עכ"ד.

וכעין קושיא זו הקשו התוס' לעיל [נא ב], שאם כל הרצפה כשירה לדמים למה הצריכו הכתוב לזרוק כנגד היסוד, הלא כשירד אח"כ לרצפה יתקיים בזה זריקה, ותירצו שיש נפקא מינה באופן שנעקר הרצפה שסמוך למזבח, שלא נתקדשה העזרה [בקדושת המזבח] אלא רצפה העליונה ולא עד התהום, [וזה דלא כמו שמשמע מהתוס' [נט ב] שגם לענין קדושת מזבח נתקדשה עד התהום], ולפי דברי החזו"א הנ"ל קושיא זו גם כן מיושבת.

38. באחיעזר [ח"ג סי' נב] מובא בשם החזו"א [תחת השם "מפי השמועה"] להוכיח מכאן שדין מתעסק בשחיטה שלמדנו בגמרא לעיל [מ"ז] שפסול בקדשים, נאמר גם כן בכל העבודות, ולכן פסול כאן בזריקה, והאחיעזר דוחה שכאן מאחר ונשפך שלא על ידי כחו, אינו חשוב כלל עשיה שלו, מה שאין כן במתעסק שנעשה לגמרי מכחו רק שמחשבתו היתה לדבר אחר.

39. החזו"א [שם] כתב שגם מכאן מוכח שזריקה שלא במקומה מועילה בפסח להכשיר באכילה וכנ"ל, שאם לא כן אין מקום לקושיא זו, שהרי לכך זרקו על המזבח כדי להתיר הבשר באכילה, אבל עדיין הוקשה לו שהרי ודאי עיקר הדין ליתן כנגד היסוד כמו שמפורש במשנה לעיל [נז] ונלמד מפסוקים שם, ואיך שייך לקרוא לזה רק "מצוה מן המובהר" כמו שתירצה כאן הגמרא, ותירץ שמאחר ומעורב בדם שעל הרצפה דמים שאינם ראויים לזריקה, דהיינו דם התמצית ודם שכבר נעשית מצותו, לכן הקשינו שלא יעלם לכתחילה על המזבח אלא יזרוק על

37. כבר נתבאר בהערות לעיל בשם החזו"א שהנידון להכשיר זריקה על הרצפה הוא מדין זריקה שלא במקומו מועיל לענין כפרה, ומכאן מוכיח החזו"א [ז א] שגם בקרבן פסח שייך דין זריקה שלא במקומה, ואע"ג שהדין בקרבן פסח הוא שאם אין לו אוכלין הוא פסול, וכאן הרי אין היתר בשר כיון שזרק שלא במקומו וכמבואר לעיל [כו ב], צריך לומר שמכיון שיש לימוד שזריקה שלא במקומו מועיל לענין כפרה, אם כן בהכרח שבפסח יועיל גם להכשיר באכילה, שאם לא יכשיר באכילה לא יהיה גם